

földrétegen szinte semmi nyomot nem hagyott. A tetőcserepek vörös színű, jól átégett töredékek, amelyek alapján az eredeti méretet nem sikerült meghatározni. Több töredéken maltermaradványok voltak. Az épületet alaprajzán kívül a temető keltezi a középkorra.

A három rétegű temetőből 29 sírt tártunk föl. Ezek a szokásos képet mutatják: keleteltek, nagy részük bolygatott és szinte valamennyi melléklet nélküli. Az egyik sír betöltéséből egy korábbi temetkezésből származó, törött S-végű hajkarikát találtunk, egy másik bolygatott sírből 2 db szilvماغ átmetsetű, bronzból készült, vastövises csatkarika került elő. Szórvány lelet egy 3 szeméből álló, csontból faragott láncocská, és egy lyukas római bronzérme. Egyik sírban nagy felületen meg lehetett figyelni a koporsó maradványait.

Az épület alaprajza, méretei, valamint egységes kivitelezése – amelyben semmi nyom nem árulkodott több építési periódusról – kizárja azt, hogy akár Marosi épülete, akár más római építmény állt volna ezen a helyen.

PONGRÁCZ ZSUZSÁNNA – KESZI TAMÁS

166. Ják, Bencés apátság

(Vas megye) Á, Kk

2000. augusztus 7. és szeptember 28. között az Országos Műemlékvédelmi Hivatal megbízásából folytattuk a módszeres régészeti kutatást a Szent György tiszteletére szentelt bencés apátsági templom környékén.

Az 1999. november 15-én elfogadott beruházási program értelmében a 2000. évben az ásatás egyik fő célja a templom körüli drén rendszer előkészítése kellett legyen. Nem folytathattuk a tavalyi szelvényrendszert a kolostorfalak feltárására, hanem az 5×5 m szelvényekkel a bencés templom É-i és D-i oldalán, valamint a még fel nem tárt ÉNy-i részen kellett folytatnunk a munkát. A késői kezdés következtében a tervezett teljes programot nem lehetett teljesíteni. A feltárt felület a templom Ny-i és É-i oldalára korlátozódott és a D-i oldal szelvényesora már nem került feltárásra.

2000-ben összesen 111 sírt tártunk fel, így az összesen feltárt sírok száma 574-re nőtt. A sírok kora hasonló az előző évekbe feltártakéhoz: a 11. század elejétől az 1780-as évekig temetkeztek a templom É-i és ÉNy-i oldalához.

S-végű hajkarikát találtunk a 475. sír felett, valamint a J. 14. szelvényben, a templom É-i fala közelében, 98 cm mélységben. Ez az ezüst hajkarika a 11. század elejéről származik. A J. 10. szelvényben az 501. sír felett is található volt egy törött S-végű hajkarika.

A J. 12. szelvényben az 560. és 561. sír egy, az altalajba mélyített mély sírgödör felett feküdt. Az 560. sír is bolygatott volt, eltemetése után feltehetően kincskeresők dúlták fel, és az övét rabolták el. A sír alatt lévő nagyméretű sírgödörben ládaszerű deszkalaporsó alsó részét találtuk. Két széles (50 cm), 210 cm hosszú deszka feküdt az altalajon, teljes épségben. A deszkaláda DK-i oldalának közepén S-végű hajkarikát, a D-i részén nyílcsúcsot találtunk. A deszkából mintát vettünk dendrokronológiai vizsgálat céljára,

a deszkákat a restaurátorok kiemelték és gombátlanítás után a Savaria Múzeumba szállították.

13. századi cserépedény-töredéket találtunk a 490., 591. sír visszatöltésében. A H. 8. és a J. 12. szelvényekben 90 cm és 105 cm mélységben a 13. századi cserépedény: bécsi fazék és vonaldíszes edény töredéke volt található a kevert barna sárrétegben.

Ebben az évben is találtunk 15–16. századi gyöngyös pártás leánykasírokat: a 191., 500., 508. sírban volt gyöngyös párta, ez utóbbiban textilmaradványok és a vállfűző gombjai is megmaradtak. Az 511., 525., 557. és 535. sírban talált gyöngyös pártákat is felszedték Edőcs Judit és Kiss-Ernő Csaba, a Savaria Múzeum restaurátorai.

Továbbra is találtunk a sírok egy részében 17–18. századi érméket, medálokat, rózsafüzéreket, a 499. sírban olvasót, medált, az 505. sírban olvasót és érmet, az 527. sírban érmet, az 530. sírban szögletes medált, az 534. sírban keresztet, az 544., 546. sírban olvasót és keresztet, az 547., 550. és 566. sírban érmét találtunk. Az 505. sírban a két sorban megmaradt mentegombok kirajzolták a 17. századi elpusztult öltözetet. A 2000-ben feltárt sírok közül a 485., az 525. és az 559. sírban fekvő csontváz szegycsontja és bordái voltak feketék. Az 559. sírt reneszánsz – 16. századi – ruhakapcsok keltezik.

A csontvázakat fényképezés, rajzolás: 1:10, helyenként 1:5 méretű felmérés, és szelvénylapokon 1:20 méretű, rétegenkénti rögzítő bemérés után felszedtük és a jáki kőtár feletti raktárban vizsgálat céljára elhelyeztük.

A leletanyagot beszállítottuk a Savaria Múzeumba.

A templomfalak melletti szelvényekben megfigyelhettük a falak alapozását. Ezekről fotók és 1:20 léptékű homloknetű rajzok készültek.

A H. 8. szelvényben a Ny-i kapu alapozását kerestük meg. A kapu D-i részén azt találtuk, hogy alapozása szélesebb, mint a felmenő rész. Úgy gondoltuk, hogy a kapu eredetileg szélesebbre tervezték, és hogy a kapu É-i oldalának alapozásánál is ezt fogjuk találni. Itt azonban azt tapasztaltuk, hogy a kapu alapozása keskenyebb, mint a felmenő fal. A kapu alapozásának alját a küszöbtől számítva 1,8 m mélységben találtuk meg, legalább 30 cm nyire beásva a bolygatatlan sárga kavicsos agyagban. Mellette az I. 8. szelvényben megkerestük az É-i torony Ny-i falának alapozását. Ez a kapu kövéhez mérve 2,2 m mélységben van. Nagyméretű kövekből készült az alapozás, és a kövek különösen a saroknál igen nagy méretűek és mésszel kevert, sárga kavicsos murvaszerű habarcsba vannak rakva. Az alapfal alatt most nem volt víz, csak az agyag volt nedves. Nagyon száraz volt a nyár, ezért a víz most nem maradt meg. Világosan leolvasható volt a falról, hogy a torony alapozásához ferde vonalban hozzáépítették a kapu alapozását, 30 m-rel magasabban. Ez a ferde alapozás felfut ahhoz a ponthoz, ahol váltás van a lábazati párkányban. Úgy tűnik, ezen az oldalon is szélesebbre tervezték a kaput, de alul nem alapozták le.

A templom É-i hajófalának alapozását két szelvényben vizsgáltuk meg.

A J. 13. szelvényben a feltárás közben tapasztaltuk, hogy a rendkívül száraz és meleg nyár ellenére az É-i hajófal nagyon nedves volt, a kitermelt föld tocsogott a víztől. A fal lábazati szegélye alatti homokkő sor szétfagyott, a nedvességtől mállott. Az alapozás kőszorai nagyméretű keskeny kövekből készültek, három téglacsík figyelhető meg bennük. Ezek bontott téglákból készültek.

A mellette lévő J. 14. szelvényt az esőcsatorna miatt kihagyott tanúfal osztja. A K-i szakaszban van az É-i hajófal K-i vége. A szelvény Ny-i részében is megfigyelhető volt, hogy igen nagyméretű kövekből készült az alapozás, és ezek a kövek nem egy bányából valók. A felső sorban homokkő van, de van mészkő és kavicsos szerkezetű kő, olyan, amilyenből a szentgotthárdi apát-ság épült. Ez feltehetően a németújvári (Güssing, Ausztria) bányából származik. Az alsó sorban lévő 1 m hosszú, 25 cm vastag kő a római korból származhat. Itt is találtunk bontott téglából készült sorokat az alapozásban. A fal itt is nagyon nedves volt, és amikor pár csepp eső esett, az alapfal alatti agyagon állt a víz.

A K-13. és K-14. szelvények kézzel történt kiásása után világosan látszott, hogy 80–90 cm mélységig csak törmelék van, és ez alatt kezdődik a sírréteg. A munka meggyorsítása érdekében a templom É-i hajófalát melletti J. 8–12 szelvényekből 70 cm mélységig gépi erővel szedtük ki a földet és alakítottuk ki a tanúfalakat. Így ötméterenként tudtunk metszetet készíteni a talaj szerkezetéről.

Munkatárs: Pálvölgyiné Hajmási Erika. Az ásatáson részt vett: Szende László, Stibrányi Máté, Kodolányi Júlia, Berecz Barbara régészhallgató.

Az ásatási területet kertészetiileg is elrendezve adtuk át dr. Rátkai László plébános úrnak.

VALTER ILONA

167. Jászberény, Ferences rendház

(Jász-Nagykun-Szolnok megye) Kk

2000 nyarán ifj. Sisa Béla az Országos Műemlékvédelmi Hivatal jászberényi megbízottja felkereste a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Múzeumok Igazgatóságát, hogy végezzünk megelőző feltárást a jászberényi Katolikus Szeretetotthon (az egykori ferences rendház) területén. A régészeti kutatásra részint a quadrum tervezett díszkövezése, részint pedig az újonnan építendő épületek miatt került sor 2000. szeptember 25. és október 15. között.

A belső udvaron két, egymásra merőlegesen, egyenként 2×10 m hosszú kutatószelvényt nyitottunk (1. és 2. szelvények). Az 1. szelvényben 5 objektumot tártunk fel, melyekből 2 a quadrum 18. századi járósínt darabjának bizonyult, a két szint egymás alatt helyezkedik el, szabályosan kötésbe rakott téglákból áll, a két szint között égett, törmelékes pusztulási réteg van. Az első szelvényben feltártunk egy 1,1 m átmérőjű, 3,6 m mély gödröt, melynek oldala ki volt tapasztva, korát meghatározni nem lehetett, mivel fel volt töltve építkezési törmelékkel. A második szelvényben négy gödröt tártunk fel, melyeket építési törmelékkel töltöttek fel. A 2. szel-

vényben 2,4 m mélységben megtaláltuk a fekete humuszt, melyet a rendház 1730-as évekbeli építése során feltöltöttek és elegyengettek.

A szeretetotthon külső udvarán, ahol az épületek emelését tervezik, újabb 3 szelvényt nyitottunk. Kettőt a rendház nyugati oldalán egymásra merőlegesen (3. és 5. szelvények), egyet pedig a rendház K-i oldalán (4. szelvény) a lebontásra kerülő melléképületek közelében. A 3. szelvény Ny-i részén a szelvényre merőleges DNy-i irányú alapfalat találtunk, a falat követve nyitottuk meg az 5. szelvényt, melyben meg is találtuk az alapfal folytatását. A falalapot nagyobb, gömbölyű patakkövekből rakták, átlagosan 70–80 cm magasságig maradt meg, néhol a tetején megmaradt néhány téglá is, ami mutatja, hogy a felszín feletti rész téglafal volt. A fal vastagsága 70 cm, ami földszintes épületre utal. A falat a kert fája miatt nem tudtuk követni. Az 5. szelvényben két gödröt is feltártunk, betöltésük lebontott szemeskályhák maradványai-ból állt. Az 5. szelvényből – sajnos szórványként – előkerült I. Zsigmond lengyel király 1540-ben kibocsátott ezüstgarasa. A 4. szelvényben találtunk egy téglából épített út vagy járósínt maradványait, valamint egy nagyméretű kövekből kirakott medence maradványait. A kemence Di oldalához kapcsolódóan feltehetőleg a tüzelőnyílás téglával kirakott, lépcsőzetesen a kemence felé emelkedő szintjét találtuk.

Az egész területet vastagon (1,1–1,6 m) építési törmelékkel töltötték fel, aminek célja feltehetően az volt, hogy vízszintessé tegyék a terepet, melyre a rendházat építették. A tervezett építkezések előtt mindenképp javasolt a beépítendő területek megelőző feltárása.

POLGÁR ZOLTÁN

168. Jásztelek, Hosszú-dűlő

(Jász-Nagykun-Szolnok megye) Á

2000 tavaszán elkezdődtek a Jászsági Regionális Szilárd Hulladéklerakó és a hozzá vezető utak építési munkálatai.

A Jászteleket a hulladéklerakóval összekötő út mentén két lelőhelyet találtunk. (Jásztelek, Hosszú-dűlő és Jásztelek, Nyári-járás) az előzetes terepbejárás során. A Hosszú-dűlő lelőhelyen Árpád-kori telepjelenségekre bukkantunk.

A feltárást az előzetes szerződés alapján 2000. június 12-én kezdtük meg. A kivitelező Alterra Építőipari Kft. géppel lehumusztolta a 180 m hosszú, 10 m széles lelőhelyet, majd a Jászapáti Város Önkormányzata által biztosított munkásokkal elkezdtük a kézi feltárást. 2000. június 21. és július 14. között 44 Árpád-kori objektumot bontottunk ki, a területen más korszakból származó leletek, objektumok nem kerültek elő.

A lelőhely egy kb. 3–4 hektáros enyhe kiemelkedés gerincén helyezkedik el, és a tervezett út nyomvonalán kívül is találtunk Árpád-kori leleteket.

Feltártunk két félig földbe mélyített házat (1. és 26. objektumok). Mindkét házban volt kemence, melyek-